

יחידה 1: רקע (אקספוזיציה) – משפחת אלימלך יורדת למואב בגלל רעב ושם פוסקים אותה אסונות (6-1)

יחידה 2: תמונה א' – נעמי וכלותיה בדרך לשוב לארץ יהודה, ערפה חוזרת למואב, רות תולכת אחרי חמותה (7-19 א')

יחידה 3: תמונה ב' – נעמי ורות מול נשות בית לחם (19 ב'-22)

א. רקע (אקספוזיציה): משפחת אלימלך יורדת למואב בגלל רעב, ושם פוסקים אותה אסונות (מס' 6-1)

פסוקים 6-1 מהווים פתיחה לכל הסיפור.

תפקיד הפתיחה הוא להציג את הרקע, המכרחי לחבנת הסיפור שיובא לפנינו. בהצגת הרקע מובאים חזמן, המקומות והדמויות הפועלות בסיפור, וכן חנסיבות המיוחדות שבשלן התרחשה העלילה.

בתמצות רב וברצף כרונולוגי מובאים בפנינו אירועים שאירעו במשפחת אלימלך: רעב בארץ (1), ירידת המשפחה למואב (1, 2), מות אלימלך (3), מחלון וכליון נשאים נשים מואביות ושוחים במואב כעשר שנים (4), מות מחלון וכליון (5), החלטת נעמי וכלותיה לשוב ליחודה (6).

אפשר לראות את כל סיפור רות גם כסיפור של "הסתבכות" ו"התרחקה". לפי ראייה זו, הפתיחה אוצרת בתוכה את הפעילויות או ה"סבך" שאל תוכו נקלעו נעמי, ערפה ורות, אשר לשם פתרונן או לחתרתן נדרשת כל עלילת הסיפור הרחבה.

פסוקי הפתיחה (6-1) מתמקדים בנעמי ובנעייתיה. נעמי מופיעה כאן כדמות מרכזית, והכתוב מצביע על חשיפת האסונות עליה דווקא.

אחרי מות אלימלך נאמר: וְהָשָׂאָר הָיָא אֲשֶׁנָּה בְּיָמֶיהָ: (3).

ואחרי מות מחלון וכליון נאמר: וְהָשָׂאָר הָיָא אֲשֶׁנָּה בְּיָמֶיהָ וּמָאֲשִׁישָׁהּ: (5). בנייתה של נעמי היא בעיה של אלמנות, שכול וחסר כול (אי 21), ועלילת הסיפור, שתובא לחלו, תצביע על הדרגים והאירועים שתביאו ל"אולתה" של נעמי ותסתייים בתיאור ה"אחרית הטובה" שלה (יא 14-17).

חקטע שלפנינו מעלה גם, אם כי באופן עקיף, את בנייתן של ערפה ורות המואביות. מסופר עליהן כי נישאו למחלון וכליון אשר באו מבית לחם יהודה, ושלאחר כעשר שנים מתו בעליהן בלא שחשאיירו בניים אחריהם. בנייתן של ערפה ורות היא אפוא

עקב שטיינהרט

אובע פענים חוזרת נעמי על ניסיונותיה לדבר על לבן כי ישוב לעמן. בכל פעם היא פותחת במלים "שובה" או "שובי". **לְבָנָה שֶׁבָנָה...** (8); **שֶׁבָנָה בְּרַחֵי (ג1); שֶׁבָנָה בְּרַחֵי...** (ג2); **שׁוּבִי אֶרֶץ בְּמִקְוֶה:** (15).

8. שבועת חללות על ידי נעמי לשוב למואב (רות א' 19-7)

פסוקים 10-8	פסוק 11	פסוקים 12-14	פסוקים 15-19 א'
-------------	---------	--------------	-----------------

8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
והאמר נעמי	לָשׁוּב בְּלִיָּהּ	והאמר נעמי	והאמר נעמי	שֶׁבָנָה בְּרַחֵי לָבָן	והאמר נעמי						
לָשׁוּב בְּלִיָּהּ	לָשׁוּב בְּלִיָּהּ	לָשׁוּב בְּלִיָּהּ	לָשׁוּב בְּלִיָּהּ	לָשׁוּב בְּרַחֵי לָבָן	לָשׁוּב בְּרַחֵי לָבָן	לָשׁוּב בְּרַחֵי לָבָן	לָשׁוּב בְּרַחֵי לָבָן	לָשׁוּב בְּרַחֵי לָבָן	לָשׁוּב בְּרַחֵי לָבָן	לָשׁוּב בְּרַחֵי לָבָן	לָשׁוּב בְּרַחֵי לָבָן

9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
והאמר נעמי										
והאמר נעמי										

בעיה של עקרות ואלמנות. במצב זה של תלשיות עליון קודם כל לחלטי ולקבע מהו השתכייכותו הלאומית. בשלב זה במחלף הייחון, הן מוצאות את עצמן קרועות בין שתי זיקות: הזיקה לנעמי אם בעליון וכל שהיא מייצגת עברון, והזיקה לעמן. עליון לחלטי אם ללכת אחר נעמי לחודת או לחישאר בארץ מולדתו, במואב. המשרד סיפור תולדות בניא לפנינו את הכרעותיו השונות בשאלת החשתיכות, וכן בניא גם את תוצאותיהן של הכרעות אלו.

חסיבת להחלטה של נעמי לשוב אל ארץ יהודה פי **שְׁמֵעָה פִּישָׁה מֵאֵבָב פִּי פִקֵּה יְהוָה אֶת עַמּוֹ לָהֵט לָהֵט לָהֵט לָהֵט** (א' 6). יצוין כי בכל המגילה ישנם רק שני פסוקים, שבהם המספר מתאר את החתונה: **חשירה של ה' בחי בני אדם, בפרק א' פסוק 6 ובפרק ד' פסוק 13** — **וְהָיָה לָהּ יְהוָה לְאֵל בְּרַחֵי**. שאר החתימוניות לענייני חשונח ומעורבות של ה' הן עקיפות.

בניתוח לפרק ד' נדון במשמעות של הנטייה למעט בתלאור ישיר של חתונות החשונח ובסיבה להכאת שני הפסוקים החריגים הנילו.

ב. תמונת א': נעמי וכלותיה שבות ממואב ליחודה (פס' 19-7 א')

תמונת זו פותחת בתלאור שיבת נעמי וכלותיה משרדות מואב (ז'), ממושיבת בתבאת חד-שיח שבין נעמי וחלות, אשר מחווה את עיקרי חתונה (17-8), ומסתיימת בתלאור המעין של נעמי ורות לבית לחם (19).

מתוכן פסוקים 6, 7 וכן מן המבנה שלהם ניתן ללמוד שנעמי היא היוזמת של חשיבה. נאמר שם:

וְהָיָה לָהּ יְהוָה לְאֵל בְּרַחֵי
וְהָיָה לָהּ יְהוָה לְאֵל בְּרַחֵי

במשך חתונה (8-17) אנו עדים לניסיונות של נעמי לשכנע את כלותיה לשוב לעמן ממואב, ולתגובות של ערפנות ורות לניסיונות אלה.

נעמי מותחילה ביימסיע שני" (11) ובימסיע שליש" (12-13) של דברי שכנע. הפעם היא מנסה לתבחר שבהישארן עמה אין להן כל סיכוי של ייבום, היינו נישואין עם אחי הבעל, במקרה שהבעל מת ולא השאיר בנים אחריו (השוות דברים כ"ח ב' דברי' א"ה בלש כוח רטורי רב. היא מנסה לשכנע באופן הדרגתי ומדגשת את הצד האבסורדי בהלכיח אחריה.

בניסיון השכנע השני (11) שואלת נעמי שאלה רטורית — **הַעֲדִירִי לִי בָנִים כְּמִנִּי וְהָיוּ לְךָ לְאֹנְשִׁים:** — שהשתרבה עליה אמורה להיות שלילית, והמסקנה ממנה אמורה להיות השיבה למואב. אולם, מאחר שהכלות אינן מוגבלות לשאלתה זו, עוברת נעמי לניסיון השכנע השלישי (12, 13).

בניסיון זה מהריפה נעמי את טענתה, כדי לחדוש את האבסורדיות שבהלכה אחריה. לאחר שהחובר קודם לכן שאין לה בנים במניח, היא מעלה עשוי (12-13) את השאלה אם יש בכלל סיפוי לכך בעתיד. קודם כול הוא קובעת כי היא זקנה, מדרי להיות לאיש. אחר כך היא מעלה את האפשרות בעלת הסיכוי הקלוש מאוד, פי **אִם אֶמְצָא חַיִּים לִי הַיְהִי תְּלִילָה לְאִשׁ וְגַם תְּלִילָה לְאִשׁ וְגַם תְּלִילָה לְאִשׁ:** ומסיימת שוב בשאלות רטוריות:

תִּלְכֶּן מִשְׁבְּרֵי עַד אֶשֶׁר יִשְׁבְּרֶנּוּ יְיָ וְיִשְׁבְּרֶנּוּ יְיָ וְיִשְׁבְּרֶנּוּ יְיָ: השוות ישעיה

תִּלְכֶּן מִשְׁבְּרֵי עַד אֶשֶׁר יִשְׁבְּרֶנּוּ יְיָ וְיִשְׁבְּרֶנּוּ יְיָ וְיִשְׁבְּרֶנּוּ יְיָ:

ל"ח 18; תהילים ק"ז 27

אלה שאלות אשר גם השוכנות עליהן אמורות להיות שליליות, והמסקנה מן היות נעמי וערפ ישבו למואב.

השאלות הדרטוריות תייל אינן זוכות למענה, ולאחריון בא פרץ של נגשות כאב:

אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי מִרְיָאֵל קָאֵר שָׂפָם
פִּי יִגְאָה כִּי יֵרֶד יְהוָה: (13)

התגובה המיידית של ערפה ורות היא גם כן של פרץ נגשות דומה:

וְהִשְׁמַתָּה קוֹלִי וְהִכְפִּיתָ עוֹד (14)
פינייה של נעמי הן מוגבלות בבכני.

בכני של ערפה ורות מבטא את הכאב שבדילימה העומדת בפניהן. לאחר מכן באה החכמה, וכל אחת מחליטה על דרכה. ערפה מחליטה להיפרד מעל נעמי ולשוב אל עמה, ורות מחליטה להישאר עם נעמי וללכת אחריה. החיגו והמשק אֶרְפָּה לְהַמְוִתָּה רוּת דְּבָקָה פִּיהּ: (14), ורות ביטוי נאמן וממצה לחלטותי השונה, וזאת באופן מעודד ביותר. הביטוי והמשק אֶרְפָּה לְהַמְוִתָּה פא לספר בדרך חמו

בשתי הפעמים הראשונות מסרבות הכלות להישמע לה, אולם בפעם השלישית מצלחה נעמי באופן חלקי, וערפה שבה לעמה. בפעם הרביעית, כשהיא פונה אל רות ששוארה עמה, היא נוכחת ליעת שאין כוח אשר יוכל לתא את רות מללכת אחריה, ואז היא פוסקת מלדבר אל לב (18).

בכל פעם שנעמי מנסה לשכנע את הכלות, היא מנבירה את אמצעי השכנע שלה. בפעם הראשונה היא פונה אליהן בבקשה לשוב אל ארצן, מצביעה על התכלית הטובה הצפויה להן בשיבה זו ומברכת אותן לדרך.

בפעם השנייה והשלישית לאחר שהיא נתקלת בהתנגדותן, היא פונה אל החגיגות שלהן ומצביעה על חוסר הכזריות בשיבלין ללכת אחריה, במטרה להפחד אותן ולתא את מללכת אמת. ולבסוף בפעם הרביעית, כשהיא מדברת אל רות ששוארה, היא מייעצת לה לחקות את התנהגותה של ערפה: וזאת מותר החנחה שדוגמה אישית משפיעה יותר מאשר דיבורים בעלמא.

בדבריה הראשונים של נעמי אל הכלות (8-9) נזכרים החלטות והתכונות שלה לפרד מחן.

נעמי מודת להן על החסד שעשו עמה ועם בניה ומברכת אותן שבשכר זה יעשה חי' גם עמן חסד.

נעמי ממשכח ואומרת:

וְתֵן יְהוָה לְכֶם וְתִצְאָן מִבְּתוּחַ אִשָּׁה פִּיִּת אִשָּׁה (9)
משחק הסמיכות של הביטויים **אִשָּׁה לְכֶם אִשָּׁה** (8); **אִשָּׁה פִּיִּת אִשָּׁה** (9) מעביר את המסר הבא: עכשיו אתן אמנם חוזרות אשר לבתי אמת, אולם יש לקוות שבעתיד תמצאנה מנוחה **אִשָּׁה (פִּיִּת אִשָּׁה) (9)**.

דברי השכנע שלה טובבים סביב סיכויי הנישואים שלהן בעתיד. בניסיון השכנע הראשון היא מדברת בנימה חיובית ומצביעה על חסוד הצפוי להן במואב. משכנשיל ניסיון זה, היא עוברת לימח שלילית ומנסה לעורר את פחדן מחלע הצפוי להן אם תישארנה עמה.

נעמי נשקת לכלותיה. הכתוב אינו מדבר במח מלא על פרידה, תשיקה היא חסימון של הפרידה ושל התכונות להיפרד (השוות **וְהִשְׁמַתָּה עֲרָפָה לְהַמְוִתָּה**, פסוק 14). סגנון חמוגלי, יש בו עדינות ורגישות, אינו קורא לדברים בשמם אלא משתפק בחוויות. כד הוא גם חביבי של ערפה ורות, שבא לאחר מכן, ואשר מבטא את כאב הקרע הנפשי שב חן נתנו. מצד אחד חן נמשכות אחרי נעמי, ומצד אחר חן נמשכות לביתן. בשלב זה של החידושות חן איננותו בדתן ללכת עם נעמי, וחו אומרות: **פִּי אֶמְצָא לְשׁוֹב לְעָרְפָה: (10)**.

על החלטת הפידה של ערפא מנעמי, מבלי לקרוא לעניין בשמו, וזאת בדומה לבטיטו כוח בספוק 9. והבטיטו דורח דִּבְקָה קָה (14) מבטא את נחישות הדעת של רות ללכת אחרי נעמי, ואת האהבה העזה שהיא רחשה לה. החיגד בכללו אינו בא להצהיר נגוד קוטבי בין בחירה חיובית לבין בחירה שלילית, אלא השוואת בין בחירה ריאלית, טבעית וסבירה לבין בחירה בלתי רגילה ורצואת דופק באצילות. (משוואה דומה מצויה גם בין היגואל הקרובי ובין בעז, בפרק ד', ענין לחלק).

נעמי מנסה בריבועיה, והפעם לשכנע רק את רות, והחידה שנתחדה עמה, כי תשוב אל עמה. דברי השכנוע שלה הפעם קצרים, והיא כבר דיברה רבות בפעמים הקודמות, והדברים מפלו את השפעתם; וכשני לא נותר לה אלא לבקש מרות לקחת דוגמה אישית מערפא וללכת בעקבותיה, תרתי משמע. היא אומרת לה:

תָּחֵן שָׁבֶת יִבְמַחֲדֶיךָ אֶל עַמְּךָ וְאֶל אֱלֹהֶיךָ
שׂוּבִי אִתִּי יִבְמַחֲדֶיךָ: (15)

בדבריה אלה היא חוזרת פעמיים על המלה "במחדי". אין היא אומרת "יכלתי" או "ערפתי". כוונתה להדגיש בכך את הקרבה הקיימת בין ערפא ובין רות, וזאת כטכסיס שכנוע שיגרום לרות להזדהות עם ערפא ולראות בה דוגמה לחיקוי. גם המלים אֶל-עַמְּךָ וְאֶל-אֱלֹהֶיךָ (15) באות לעורר אצל רות את רגש חשיבות שלת למקור מחאבתה.

רות דוחה את דבריה של נעמי מכול וכול. היא מבקשת ממנה לא להפציר בה עוד (16), ובדברים חוצבי לחבות היא נותנת ביטוי לקשר האמין שלה לנעמי ולנחישות הדעת שלה ללכת אחריה. היא אומרת:

כִּי אֵל אֱשֶׁר תִּלְוֵי אֱלֹהֵי
וּבְאֱשֶׁר תִּלְוֵי אֱלֹהֵי
עַמְּךָ עַמִּי
וְאֶלְוֶיךָ אֶלְוֵי (16)
כְּאֲשֶׁר תִּמְוֶי אִמּוֹתַי
וְלִשְׁם אֶקְבְּרָה
כִּתְּוֶי אִמּוֹתַי וְלִשְׁם אֶקְבְּרָה
כִּי תִמְוֶיךָ נִפְיִי וְכִי תִקְבְּרֵנִי (17).

בדבריה של רות יש עלייה הדרגתית והשלמה באינטנסיביות, חזרתנים ביטוי להתרגשות החולקת וגוברת. בתחילה היא מדברת על "תיליכת אחריי", לאחר מכן

יעקב שטיינמרט

אצל נשות העיר. נשות העיר זכרו את נעמי המאושרת, בעלת החלצות, ושאלו
האֵת נְעֻמִי? מעבירה לקורא את תחושת הפליאה שעוררה הופעתה אצל רואיה,
ובדרך זו, מועבר באופן עקיף, המסר על השינוי שחל במצבה.

נעמי משיבה לחן :

אֵל תִּקְרָאנִי לִי נְעֻמִי
קָרָאנִי לִי מָרָא
כִּי תִּבְרַךְ שְׂמִי לִי קָאָר:
אֲנִי כִּלְאֵה תִּלְכָּתִי
וְרִיקָם תִּשְׁכַּחַנִי וְרוּחַ
לְבָבִי תִּקְרָאנִי לִי נְעֻמִי
וְרוּחַ עֲנִתִי כִי
לְשִׁמִּי תִּרְרַע לִי: (20, 21).

בדבריה אלה היא מאשרת את פליאתן. והדברים שחן לא חשיו לומר כי אם בדרך
השאלה והרמז, היא קוראת לחם בשם המלא, במלים:

אֲנִי מִלְאָה תִּלְכָּתִי
וְרִיקָם תִּשְׁכַּחַנִי וְרוּחַ עֲנִתִי (21).

היא ממצה את כל השינוי שעבר עליה. כשהיא עוזבת את בית לחם, היא הייתה
כנראה מלאה בכספים ובעלת משפחה. אולם מצבה השתנה מן הקצה עד הקצה,
ועכשיו היא מחוסרת כול. ללא חלה, ללא רכוש, אלמנה ושכולה. דבריה אלה
הם מעין קינה עצמית על מר גורלה, ובהם גם סאה לביטוי החכרה שיד החשגחה
כיוונת את מחדל חייה. רציון זה חוזר בקינתה ארבע פעמים. נעמי חוזרת ומבקשת
לא לקרוא לה בשם "נעמי" (20, 22), והאת כאמצעי רטורי, למען יושם לב לניגוד
בין המשמעות של שמה ובין מצבה העכשווי המר (20).

בדברי הנשים ובשתובתה של נעמי (14-21) ניכרת התעלמות גמורה מנוכחותה
של רוה. התעלמות זו מבטאת את דיכאונה וסגורותה של רוה. הפסוק שבא לאחר מכן
מגעירה לקורא משוח מחחשת חזרות וחבדיות של רוה. הפסוק שבא לאחר מכן
(22) חוזר ומכניס שוב את רוה למרכז החתרושויות, כשבסוף התמונה אג רואים
את נעמי ורוה חשבות מחדות מואב אל שדות בית לחם בתחילת קציר השורים.
וכך נסגר המעגל של כל הפרק.

על "לילח", דהיינו חעברת לילה במקום ארעי, ביטוי מוחשי וסמלי של "לנוד
בכל מקום". אחר כך היא מרחיבה את מעגל החתרושויות פעם אחר פעם ומדברת
על תחושת השתייכותה אל עמה של נעמי ואל אלוהיה. דבריה אלה הם תגובה
ליבריה של נעמי: תִּנְהַ שְׂמִי יִקְרָאנִי אֵל עֲמִי וְאֵל אֱלֹהֵי (15).

לכסוף היא מדברת על מוות; הזכרת המדדים והמוות מביעים את נכונותה לשאת
ולסבול ככל שיידרש; ומבחינים שאין לה ציפיות לחיים קלים ונוחים בבית לחם.
בדברים אלה מגיבה רוה לאזהרותיה של נעמי שחלילכה אחריה היא חסרת
תכלית. הדברים אודות המוות גם נותנים ביטוי לעזות האתבה שהיא מרגישה.
אהבתה לנעמי אינה יודעת גבולות ומישאר כך, לדעתה, עד סופה הטבעי, עד
המוות.

דבריה של רוה: כִּלְאֵה תִּשְׁכַּחַנִי אֲמַתִּי (21), מוכיחים את נבואתה הקדימה (16).
אולם זהו ביטוי סתמי הדרוש הבהרה, ולכן היא מוסיפה: וְלֹא אֶקְבֹּר (21). תוספת
זו נרתנת משמעות קונקרטיית עזה למשפט הקודם, וגם מבחינה שתכונה היא
במקום שתמותי (לא בזמן שתמותי) ותקברי — שם גם אני אמות ואקבר.

לכסוף, על ידי שבעה נרחצת, שבה רוה ומוכיחה את שם ה', אלוהי ישראל, ולא
את שם "אלוהים", השם הכללי של האלוהות כמקובל בנוסחה שבעה ראה שמואל
א', ג', 17, ויד 44, כיש 22. רוה מביעה את התחייבותה שלא לעזוב את נעמי
לעולם ולהשאיר רק למוות הטבעי והחכרתי לחפור בנייחן. אחרי דיבורים כאלה
אין תימה שנעמי פוסקת לדבר על לבח ומקבלת את עובדת הצטרפותה אליה אל
עמה (18, 19).

ג. תמונה ז': נעמי ורוה מול נשות בית לחם (פס' 19 ז'-22).
גם תמונה זו בנייה, כקודמתה, מתיאור מסגרת (19 ז'-22) שבה דרשתי, המתוות
את עיקר התמונה.

בתיאור המסגרת בתחילה נראות נעמי ורוה כשחן חולכות יחדיו עד בית לחם (19),
ובסיום הפרק מתוארת שיבתן חסופות מואב ליחודת (22).

נעמי ורוה מגיעות לבית לחם.
כל העיר הומיית, ונשות בית לחם שואלות:
האֵת נְעֻמִי? (19).

מפסוק 19, ניתן ללמוד שני דברים: שנעמי, ומן חסתם אלמלך בעלה חמנות, היו
ידועים וחשובים בערים, והידיעה על שובה של נעמי יש בכוחה לחשיך את העיר.
ומן השאלה "האֵת נעמי?" ניתן ללמוד כי מראה ומצבה של נעמי עורר פלאות

מבחינת התנייחיות והאישיות של ערפא ורות, פסוק זה (7) משקף את היחס והקשר האמץ שלחן נכחו לאותה שעה) לנעמי, לזכר בעליהן חמתים, וכל מה ש"יחודדי" מייצגת בשבילן.

נעמי אומרת לכלותיה:

לָקַחְתִּי לְשִׁבָּה אִשָּׁה לְבֵית אִמִּי (8)

חשיבות במלה "שוב" בחקשר זה מצביע על כך שנעמי רואה את כלותיה כשייכות לבית אמן, ולכן עליון לשוב לשם, אולם בתגובתן על כך הן אומרות לה:

כִּי אִתְּךָ נָשׁוּבָה לְעָמֹד (10)

חשיבות בשורש ש.ו.ב. בתגובתן זו אומר: אהנו שייכות אליך, אל עמד, ולכן חשיבה בשבילנו משמעותה ללכת אהך, אל עמד. נעמי ממיטיבה בהצטרפותה לכל תלכנת הכלות עמה לארץ יהודה. היא חוזרת על הניסוי **לְשִׁבָּה בְּנֵי עָמִי (11)**, כשהכוונה ברורה; לדעתה, חשיבה של הכלות היא החליטה למואב, כי ערפא ורות שייכות לשם. היא אומרת להן: **לָקַחְתִּי מִלְּקַחְתִּי עָמֹד (11)**, שהרי מבחינתה החליטה שלחן להחזרה אינה **שיבה** אלא רק "החליטה", התרחקות.

אחרי שייבת ערפא לעמתי, נעמי ממיטיבה לשדל את רות לעשות כמות.

הִנֵּה לְפָנֶיךָ יְהוָה וְאֵל עַמֶּיךָ וְאֵל אֱלֹהֶיהָ

שִׁבְיָה אֶתְּרִי יְהִימָךְ (15)

במלות השדירדל לכלל השורש ש.ו.ב. פנמים: פנעם הראשונה מופעת החדגשה על עמה ועל אלוהיה. כוונתה של עמי היא למי לרות כי עמה ואלוהיה של ערפא הם גם עמה ואלוהיה שלה ולכן גם עליה לשוב אליהם. גם במלה "במתד" יש רמז דומה. נעמי אינה אומרת הנה ערפא או הנה שבה **למני**, אלא: "הנה שבה יבמתד"; יש כאן ניסיון לקשר בין ערפא לרות. היא יבמתד, אהן שייכות זו לוג, אהן גם שייכות לאהנו עם ולאותם אלוהים. לשיבה של שתוכן יש אותו יעד, ולכן סביר שאת, רות, "תשובי אחרי יבמתד".

בסרבה לשדירדלה של נעמי, אומרת רות:

אֵל תִּפְגַּעֵנִי כִּי לְעֹבֶדָה לָשׁוּבָה מֵאֲחֵרֶיךָ (16)

רות עונה לנעמי באותו מטבע שטבעה נעמי, בנינוי אחד, של תוספת "מאחריך". המי הזו משנה באופן קוטבי את כיוון החליטה, מ"ללכת אחרי" לחליטה בכיוון החפד. בשל הדמיון שבין הניסוי **לְשִׁבָּה אֶתְרִי (15)** לבין **לְשׁוּבָה מֵאֲחֵרֶיךָ (16)** בולט יותר ניגוד שהמשמעות בין שני הניסויים בעקבות תוספת המי – בולט תנועה שבין כיוון חליטה של ערפא, לכיוון חליטה של רות. ערפא שבה אל עמה ורות

הפרק מתחיל בתנאי הרעב בארץ ומסתיים בתמונת הקציר. הפרק מתחיל בתנאי הרעב עגיבת משפחת אלימלך את בית להם ומסתיים בתמונה של שיבת הנשים הנתרות מן המשפחה; ושני מוטיבים אלה, הכפורת ויחסי המשפחה, ילכו אותנו לאורך כל סיפור מגילת רות. בעיית הכפורת באה על פתרונה בסוף הפרק הראשון, ואנו מצפים לפתרון הפגיח השייני, גאולתן של רות ונעמי, בעיה שתבוא על פתרונה בסיום הספר.

א. על השורש ש.ו.ב. ועל משמעותו כמלה מנחה בפרקו

השורש ש.ו.ב. מופיע בפרקו אהנו עשרה פעמים (בפסוקים: 7, 8, 10, 11, 12, 15 [פנמים], 16, 21, 22 [פנמים]). ואפשר לראותו כציר מרכזי מבחינת משמעותו. משמעות המלה "שוב" היא חזרה אל נקודת המוצא, לאהר שחתרתקו ממנה. חשיבות בשורש ש.ו.ב., במחלף הסיפור או בפי אהנו הדמויות, מציינ שמחבר הסיפור (או הדמות הפועלת) מכירים בכך שהאדם שעליו מסופר אינו "במקומו הנכון", וכי יש אהנו שהא "מקום" או "יישות" (משפחה, עם, אלוהים) שאלהם בעצם משיידיך אותו אדם, אך עדיין הוא נמצא במרחק מהם.

חשיבות חרב בפרקו כמלים מן השורש ש.ו.ב. מצביע על כך שנשא חשיבה הוא אפוא הנשא המרכזי בפסק. כל הדמויות הפועלות בפרק זה מתלכטות בנושא חשיבות, הוהות וחשיבה. במיוחד אמור הדבר לגבי הנשים נעמי, ערפא ורות, שנותנו בחיים, ועליון להכריע הכרעה רצינית למי הן שייכות ולאן הן שבות. במחלף הסיפור חשיחה המתפתחת בין נעמי לכלותיה, מתבררת העמדה של כל אחת מהן, והן מגיעות לחלטה סופית לאן עליון לשוב. לחלן נסקור את כל החזרות על השורש ש.ו.ב. בפרקו ונתחקה על משמעותן: בפסוקים 6, 7 מתוארות נעמי וכלותיה שבות משדה מואב אל ארץ יהודה. אלא שבפסוק 6 נאמרת המלה "ותשובי" על נעמי ולא על כלותיה, ועל ידי כך מודגשת שייבתה של נעמי דווקא;

וְתָמָרָה הָיָה וְכַלְמֵיךָ וְהַשֵּׁב מִשָּׂרָף מִשָּׂרָף בְּשָׂרָה מִשָּׂרָף

כִּי רָפְקָה יְהוָה אֶת־עַמּוֹ... (6)

שהרי נעמי היא חשיבה. היא זו שעוצבה את יהודה, ולכן היא זו ששבה. החדגשה המיוחדת של שיבת נעמי מבלטה את החלטה ונחישותה של נעמי לשוב אל עמה, לאהר ששמעה כי פקד ה' את עמו והרעב פסק (6). בפסוק 7, שבו מתוארות שלוש הנשים באמצע חדר ממואב ליהודה, מיוחסת המלה "לשוב" לשלושתן, ותלכנת בְּרָדָה לְשׁוּבָה אֶת־אֶרְצָן יְהוּדָה, שהרי בסיטואציה זו שלוש הן רואות את עצמן שבות אל הארץ, שהן כאילו "שייכות לה".

גוסטב דורר

חלכה מעמיה. בהגיד אל הקבוצה כי לעובדי אלוש פאטרן'ך הביטוי לשוב פאטרן'ך הוא ביטוי נרדף ל"לעזבן" כפי שהדבר מצוי בחורב מקומות בתנ"ך. (במדבר י"ד 43; רחשע כ"ב, 16, 23; שמואל א', ט"ז 11; שמואל ב', כ"ו 26 ועוד).

אחרי שנעמי ורות הגיעו לעדן, לבית לחם, ומשעמי משוחח עם נשות המקום, היא אומרת להן:

אני מלאה הלקיח

ורקם השכני, יהוה נע.

חלכה היא מ והשבה היא אל, אל מקום השתייכותה אל בית לחם. בפסוק זה באה ביטוי גם החכרה של נעמי שיד החשחה הייתה בדבר הגרימה לשיבתה אל עמא ואל ארצה. וזאת נמצא של רוקם, שכול וחוסר כל. בדבריה אלה נעמי מתעלמת מרות ומדוברת רק על עצמה. אולם פסוק 22 שבסוף פרקנו קובע שנעמי ורות, שתיהן, שבו אל בית לחם. גם בפסוק זה הפועל ש.ג.ב. מופיע פעמיים כאקורד אחרי:

ותשוב נעמי ורות המלאכה לקחה עמה

השבה משד' מואב (נב).

הפועל הראשון "ותשוב" מתייחס גם לנעמי וגם לרות, אלא שהצורה התחבירית והדקדוקית מדגישה שנעמי היא המובילה ורות היא הנספחת. אולם הביטוי "השבה משד' מואב" הוא אמביוולנטי, ואפשר לראותו כמסב על נעמי או על רות. אם הביטוי מתייחס לנעמי הוא נשמע כחזרה מיוחדת, אלא אם נטען שחזרה זו באה להדגיש את שיבתה של נעמי ממואב ליחודה, ובהא באה לסגור את המעגל שנפתח בתחילת הפרק (נ), כשסופר על משפחת אלימלך שהלכה מבית לחם למואב. במקרה זה, ייתכן שכוונת החזרה היא להדגיש שמכל משפחת אלימלך נותרה רק נעמי השבה ליחודה. אפשר גם שסדר המלים נשתבש מן המקור "השבה עמה". במקרה זה, המלה "שבה" מוסיפה על רות, והנושא העיקרי של הפסוק הוא "נעמי". אך ייתכן גם שהביטוי "השבה משד' מואב" מתייחס לרות וגם הביטוי "השבה משד' מואב" (כ"ו 6), מתייחס לרות. ואז כוונת הכתוב היא להדגיש את החליכה הבלתי שגרתית של רות מארץ מולדתה מואב, לארץ יחודה. במקרה זה, הפועל "השבה", דווקא בשל הפרדוקסליות שב, שהרי רות לא באה מיחודה ולכן אין היא "שבה" לשם, יכלים יותר את החליעון הנ"ל.

הביטוי **השבה משד' מואב**, אם הוא נאמר על רות, מצביע על כך שרות רואה את עצמה שייכת לארץ יחודה, ובלכתה אחרי נעמי היא רואה את עצמה כשבה אל משפחתה, אל עמא ואל מולדתה.